

Sygn. akt VIII *Pa* 173/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 lutego 2016 r.

Sąd Okręgowy w Gliwicach VIII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
w składzie:

Przewodniczący:	SSO Małgorzata Andrzejewska
Sędziowie:	SSO Grzegorz Tyrka (spr.) SSO Patrycja Bogacińska-Piątek
Protokolant:	Ewa Gambuś

po rozpoznaniu w dniu 11 lutego 2016r. w Gliwicach

sprawy z powództwa T. B. (B.)

przeciwko Skarbowi Państwa - Dyrektorowi Aresztu Śledczego w (...)

Górach

o ustalenie nieistnienia obowiązku zwrotu pomocy finansowej

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Rejonowego w Tarnowskich Górach

z dnia 29 kwietnia 2015 r. **sygn. akt** IV P 395/14

1) oddala apelację;

2) odstępuje od obciążenia powoda kosztami zastępstwa procesowego na rzecz strony pozwanej w postępowaniu apelacyjnym;

3) przyznaje pełnomocnikowi z urzędu radcy prawnemu A. G. od Skarbu Państwa kwotę 2700 zł (dwa tysiące siedemset złotych) oraz kwotę 621 zł (sześćset dwadzieścia jeden złotych) podatku VAT tytułem nieopłaconej pomocy prawnej świadczonej z urzędu.

(-) SSO Patrycja Bogacińska-Piątek (-) SSO Małgorzata Andrzejewska (-) SSO Grzegorz Tyrka (spr.)

Sędzia Przewodniczący Sędzia

VIII Pa 173/15

UZASADNIENIE

Powód T. B. domagał się ustalenia nieistnienia obowiązku zwrotu pomocy finansowej w wysokości 50 438,45 zł na rzecz pozwanego Skarbu Państwa – dyrektora Aresztu Śledczego w T..

Na uzasadnienie podano, że powód był funkcjonariuszem Służby Więziennej i otrzymał od pozwanego pomoc finansową na uzyskanie lokalu mieszkalnego w wysokości 50 237,50 zł. Powodowi wymierzono prawomocnym orzeczeniem karę dyscyplinarną wydalenia ze służby. W związku z tym dyrektor Aresztu Śledczego w T. rozkazem personalnym z dnia 21 sierpnia 2014 roku stwierdził wygaśnięcie stosunku służbowego powoda. Pismem z dnia 9 września 2014 roku pozwany zobowiązał powoda do zwrotu udzielonej pomocy finansowej na podstawie art. 186 ustawy o Służbie Więziennej. Pozwany podał, że wartość pomocy finansowej podlegającej zwrotowi po waloryzacji wynosi 50 438,45 zł. Odwołując się do wykładni językowej art. 186 ustawy o Służbie Więziennej, powód podał, że nie ma obowiązku zwrotu pomocy finansowej, bowiem nie został zwolniony ze służby, a jego stosunek służbowy wygasł.

Pozwany wniósł o oddalenie powództwa i zasądzenie na swoją rzecz od powoda zwrotu kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Na uzasadnienie podano, że obowiązek zwrotu pomocy finansowej dotyczy także funkcjonariusza Służby Więziennej, którego stosunek służbowy wygasł w związku z orzeczeniem kary wydalenia ze służby. Pozwany podał, że stosunek służbowy funkcjonariusza Służby Więziennej ustaje albo na skutek zwolnienia ze służby, albo w związku z wygaśnięciem. W art. 186 ustawy o Służbie Więziennej ustawodawca wskazał, iż pomoc finansowa ulega zwrotowi w przypadku zwolnienia funkcjonariusza ze służby. Odwołując się do wykładni celowościowej, pozwany podał, że brak jest jakichkolwiek podstaw do różnicowania sytuacji w zakresie zwrotu pomocy finansowej przez funkcjonariuszy zwolnionych ze służby od sytuacji funkcjonariuszy, w stosunku do których stwierdzono wygaśnięcie stosunku służbowego. Trudno bowiem uznać, że zamiarem ustawodawcy było stawianie w korzystniejszej sytuacji funkcjonariuszy, których stosunek służbowy wygasł (na skutek: skazania prawomocnym wyrokiem sądu na karę pozbawienia wolności, jeżeli wykonanie tej kary nie zostało warunkowo zawieszona; porzucenia służby przez funkcjonariusza; prawomocnego wymierzenia kary dyscyplinarnej wydalenia ze służby) od funkcjonariuszy, w stosunku do których wydano decyzję o zwolnieniu ze służby (na skutek: pisemnego zgłoszenia wystąpienia ze służby; nieobecności w służbie spowodowanej chorobą, trwającej nieprzerwanie przez okres 12 miesięcy; powołania do innej służby państwowej).

Wyrokiem z dnia 29 kwietnia 2015 roku Sąd Rejonowy w T. oddalił powództwo i odstąpił od obciążenia powoda kosztami procesu.

Sąd I instancji ustalił, że powód był funkcjonariuszem służby więziennej, którego stosunek służbowy został oparty na mianowaniu. Miejscem pełnienia służby był Areszt Śledczy w T.. Powód otrzymał od pozwanego pomoc finansową na uzyskanie lokalu mieszkalnego w wysokości 50 237,50 zł. Orzeczeniem Nr (...) z dnia 30 czerwca 2014 roku dyrektor Aresztu Śledczego wymierzył powodowi karę dyscyplinarną wydalenia ze służby za to, że powód stawiał się w areszcie śledczym, celem pełnienia służby w stanie po użyciu alkoholu. Powód wniósł odwołanie od wydanego orzeczenia w pierwszej instancji do dyrektora okręgowego Służby Więziennej w K.. Prawomocnym orzeczeniem Nr (...) dyrektor okręgowy Służby Więziennej utrzymał w mocy zaskarżone orzeczenie. W związku z tym dyrektor Aresztu Śledczego rozkazem personalnym z dnia 21 sierpnia 2014 roku stwierdził wygaśnięcie stosunku służbowego powoda. Pismem z dnia 9 września 2014 roku pozwany zobowiązał powoda do zwrotu udzielonej pomocy finansowej na podstawie art. 186 ustawy o Służbie Więziennej.

Na podstawie ustalonego stanu faktycznego Sąd I instancji uznał, że powód posiada interes prawny w rozumieniu art. 189 k.p.c. Korzystne rozstrzygnięcie sporu w postępowaniu o ustalenie zapobiegłoby wytoczeniu powództwa o zapłatę przez pozwanego.

Sąd I instancji uznał, że powództwo nie zasługuje na uwzględnienie.

Sąd I instancji wskazał, że zgodnie z art. 186 ustawy o Służbie Więziennej pomoc finansowa podlega zwrotowi w przypadku zwolnienia funkcjonariusza ze służby przed upływem 15 lat służby w Służbie Więziennej, z wyjątkiem funkcjonariusza, który przed upływem tego okresu nabył prawo do renty inwalidzkiej Służby Więziennej.

Sąd I instancji wskazał, że ustawa o Służbie Więziennej przewiduje dwie formy ustania stosunku służbowego funkcjonariusza: zwolnienie ze służby (art. 96) i wygaśnięcie stosunku służbowego (art. 97). Natomiast art. 186 ustawy o Służbie Więziennej używa sformułowania „w przypadku zwolnienia ze służby”.

Odwołując się do komentarza o Służbie Więziennej pod red. M. M., M. Z., (Warszawa 2013, s. 443 i n.), Sąd I instancji wskazał, że art. 186 zawiera błędy redakcyjne. Do zwrotu pomocy finansowej, przy spełnieniu określonych przesłanek, zobowiązani są wszyscy funkcjonariusze, których stosunek służbowy ustał albo w drodze zwolnienia ze służby, albo w drodze stwierdzenia jego wygaśnięcia. Sąd I instancji stwierdził, że brak jest jakichkolwiek podstaw do różnicowania sytuacji w zakresie zwrotu pomocy finansowej przez funkcjonariuszy zwolnionych ze służby i funkcjonariuszy, w stosunku do których stwierdzono wygaśnięcie stosunku służbowego.

Sąd I instancji podał, że wykładnia celowościowa art. 186 ustawy o Służbie Więziennej wskazuje jednoznacznie, że obowiązek zwrotu dotyczy wszystkich funkcjonariuszy, których stosunek służbowy ustał przed upływem lat 15 służby w Służbie Więziennej, z wyjątkiem funkcjonariusza, który przed upływem tego okresu nabył prawo do renty inwalidzkiej Służby Więziennej. Wykładnia językowa tego przepisu prowadziłaby do sytuacji, w której funkcjonariusz wydalony ze służby zostałby postawiony w sytuacji korzystniejszej, niż funkcjonariusz, który zostałby zwolniony ze służby w związku ze złożonym przez siebie raportem o zwolnienie.

O kosztach postępowania Sąd I instancji orzekł na podstawie art. 102 k.p.c., z uwagi na sytuację majątkową powoda.

Apelację wywiódł powód, domagając się zmiany zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie powództwa.

Powód zarzucił zaskarżonemu wyrokowi błędną wykładnię art. 186 ust. 1 ustawy o SW poprzez przyjęcie, że obowiązek zwrotu pomocy finansowej obejmuje także funkcjonariusza, którego stosunek służbowy wygasł, podczas gdy wykładnia języka wyraźnie wskazuje, że obowiązek zwrotu pomocy finansowej dotyczy funkcjonariusza, którego stosunek służby ustał w związku ze zwolnieniem ze służby.

Pozwany wniósł o oddalenie apelacji i zasądzenie na swoją rzecz od powoda zwrotu kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Na uzasadnienie podano, że zaskarżony wyrok jest prawidłowy. Pozwany podał, że art. 186 ust. 1 ustawy o SW należy interpretować przy zastosowaniu wykładni celowościowej. Wykładnia językowa podanej normy prawnej prowadziłaby do absurdu, albo do rażąco niesprawiedliwych lub irracjonalnych konsekwencji.

Na wniosek powoda Sąd I instancji przyznał mu pełnomocnika z urzędu.

Pełnomocnik z urzędu podtrzymał argumentację prawną zawartą w apelacji powoda i domagał się przyznania kosztów pomocy prawnej świadczonej z urzędu według norm przepisanych, oświadczając że powód nie uścił tych kosztów.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Przyjmując ustalenia Sądu I instancji za własne i dzieląc jego rozważania prawne czynione na kanwie normy prawnej zawartej w art. 186 ust. 1 ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 roku o Służbie Więziennej (t.j. Dz.U. z 2014 roku, poz. 173) – zwanej dalej ustawą o SW – należało uznać apelację powoda za bezzasadną w zakresie ustalenia nieistnienia obowiązku zwrotu pomocy finansowej.

W pierwszej kolejności należy odnieść się do właściwości rzeczowej sądu pracy, a tym samym dopuszczalności drogi sądowej w rozumieniu art. 2 k.p.c. oraz prawidłowego oznaczenia strony pozwanej w procesie z powództwa funkcjonariusza Służby Więziennej.

Stosunki służby w służbach mundurowych (w wojsku, w Policji, w Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, w Agencji Wywiadu, w Służbie Wywiadu Wojskowego, w Służbie Kontrwywiadu Wojskowego, w Biurze Ochrony Rządu, w Straży Granicznej, w Państwowej Straży Pożarnej, w Służbie Więziennej i w Służbie Celnej) nie są stosunkami pracy, a administracyjnoprawnymi stosunkami służbowymi. Funkcjonariusze tych służb pełnią służbę na podstawie mianowania. Mianowanie w służbach zmilitaryzowanych i mundurowych jest indywidualnym aktem administracyjnym, a więc jednostronnym, władczym działaniem organu administracyjnego. Funkcjonariusz służb mundurowych nie jest więc pracownikiem w rozumieniu art. 2 k.p. Pracownikiem w rozumieniu art. 2 k.p. i art. 76 k.p. jest osoba, która w wyniku mianowania nawiązuje stosunek pracy, nie jest nim natomiast osoba mianowana na stanowisko, co do której akt mianowania powoduje powstanie stosunku służbowego o charakterze administracyjnoprawnym.

Stanowisko to jest utrwalone w orzecznictwie Sądu Najwyższego, Naczelnego Sądu Administracyjnego i Trybunału Konstytucyjnego. Takie stanowisko wyraził Sąd Najwyższy w: postanowieniu z dnia 12 września 1984 roku, w sprawie I PR 93/84, opublikowanym w OSNCP z 1985 roku, nr 5-6, poz. 73; uchwale z dnia 5 grudnia 1991 roku, w sprawie I PZP 60/91, opublikowanej w OSNCP z 1992 roku, nr 7-8, poz. 123; postanowieniu z dnia 9 kwietnia 1992 roku, w sprawie III ARN 17/92, opublikowanym w OSP z 1993 roku, nr 2, poz. 44; uchwale z dnia 18 grudnia 1992 roku, w sprawie III AZP 27/92, opublikowanej w OSNCP z 1993 roku, nr 9, poz. 141; uchwale z dnia 26 maja 1995 roku, w sprawie I PZP 13/95, opublikowanej w OSNAPiUS z 1995 roku, nr 23, poz. 286; postanowieniu z dnia 17 stycznia 1997 roku, w sprawie I PKN 66/96, opublikowanym w OSNAPiUS z 1997 roku, nr 20, poz. 401; wyroku z dnia 11 stycznia 2001 roku, w sprawie I PKN 183/00, opublikowanym w OSNAPiUS z 2002 roku, nr 17, poz. 411; uchwale z dnia 7 stycznia 2006 roku, w sprawie III PZP 1/05, opublikowanej w OSNP z 2006 roku, nr 15-16, poz. 227. Takie stanowisko wyraził Naczelny Sąd Administracyjny: w wyroku z dnia 5 czerwca 1991 roku, w sprawie II SA 35/91, opublikowanym w (...) z 1991 roku, nr 3-4, poz. 64; postanowieniu z dnia 29 stycznia 1993 roku, w sprawie II SA 2468/92, opublikowanym w (...) z 1994 roku, nr 2, poz. 58; wyroku z dnia 30 czerwca 1992 roku, w sprawie II SA 161/92, opublikowanym w (...) z 1994 roku, nr 1, poz. 8; wyroku z dnia 13 lutego 1997 roku, w sprawie II SA/WR 314/96, opublikowanym w (...) z 1998 roku, nr 1, poz. 16; wyroku z dnia 9 stycznia 2001 roku, w sprawie II SA 1579/00 (strona internetowa: (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>)); uchwale z dnia 5 marca 2001 roku, w sprawie OPS 17/00, opublikowanej w (...) z 2001 roku, nr 3, poz. 100; wyroku z dnia 26 września 2001 roku, w sprawie (...) SA/RZ (...) (strona internetowa: (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>)); wyroku z dnia 24 stycznia 2008 roku, w sprawie I OSK (...) (strona internetowa: (<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>)). Takie stanowisko wyraził Trybunał Konstytucyjny w: uchwale z dnia 25 stycznia 1995 roku, w sprawie W 14/94, opublikowanej w OTK z 1995 roku, nr 1, poz. 19; wyroku z dnia 12 maja 1998 roku, w sprawie U 17/97, opublikowanej w (...) z 1998 roku, nr 3, poz. 34; wyroku z dnia 29 czerwca 2006 roku, w sprawie P 30/05, opublikowanym w (...) z 2006 roku, nr 6A, poz. 70.

W judykaturze Sądu Najwyższego przyjmuje się, że przepisy przekazujące spory funkcjonariuszy służb mundurowych na drogę postępowania przed sądem pracy mają wyłącznie charakter norm procesowych, określających właściwość rzeczową sądów pracy w wymienionych w nich rodzajach spraw. Z mocy takiej normy sprawy w niej określone nie stają się sprawami z zakresu prawa pracy w znaczeniu materialnym, ale sprawami cywilnymi w znaczeniu formalnym w rozumieniu art. 1 k.p.c., jako „inne sprawy, do których przepisy Kodeksu postępowania cywilnego stosuje się z mocy ustaw szczególnych”. Z tego względu podkreśla się, że właściwość sądu pracy jest zastrzeżona zarówno do spraw z zakresu prawa pracy określonych w art. 476 § 1 k.p.c., jak i spraw nienależących do tej kategorii, ale przekazanych do właściwości sądu pracy z mocy przepisu szczególnego. Konsekwencją tego jest, że te ostatnie podlegają rozpoznaniu według zasad procesowych przewidzianych w przepisach o postępowaniu odrębnym w sprawach z zakresu prawa pracy – uchwały: z dnia 6 lipca 2011 roku, w sprawie II PZP 1/11, opublikowana w OSNP z 2012 roku, nr 1-2, poz. 2; z dnia 13 sierpnia 2013 roku, w sprawie III PZP 4/13, opublikowana w OSNP z 2014 roku, nr 1, poz. 1; z dnia 13 sierpnia 2013 roku, w sprawie III PZP 5/13, opublikowana w Biuletynie SN z 2013 roku, Nr 8; wyroki: z dnia 16 czerwca 2009

roku, w sprawie I PK 226/08, opublikowany w OSNP z 2011 roku, nr 3-4, poz. 33; z dnia 28 maja 2013 roku, w sprawie I PK 262/12, (strona internetowa: www.sn.pl); postanowienie z dnia 19 lutego 2014 roku, w sprawie I PK 265/13, opublikowane w L.

Okoliczność, że funkcjonariusz służby mundurowej nie jest pracownikiem w rozumieniu art. 2 k.p., lecz funkcjonariuszem Państwa, wykonującym służbę na podstawie stosunku administracyjnoprawnego, nie może przesądzać o odstąpieniu od wymagań wynikających z założenia, że stroną jest tylko taki podmiot (osoba fizyczna, osoba prawna – art. 64 § 1 k.p.c., pracodawca nieposiadający osobowości prawnej – art. 460 k.p.c.), któremu przysługuje zdolność sądowa.

Okręgowe inspektoraty Służby Więziennej, Zakłady karne i areszty śledcze są jednostkami organizacyjnymi Służby Więziennej, które są reprezentowane przez dyrektorów. Pomimo wyodrębnienia organizacyjnego jednostki te nie mają samodzielności finansowej. Zdolność sądowa przysługuje, zgodnie z art. 67 § 2 k.p.c., Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez organ jednostki organizacyjnej, z której działalnością wiąże się dochodzone roszczenie, lub organ jednostki nadrzędnej.

Przenosząc powyższe na grunt niniejszej sprawy, należy stwierdzić, że na podstawie art. 220 ustawy o SW roszczenie powoda rozpatruje sąd właściwy w sprawach z zakresu prawa pracy. Cytowana norma prawna wskazuje na właściwość rzeczową sądu, bowiem to roszczenie nie jest sprawą z zakresu prawa pracy (art. 476 § 1 k.p.c.). Stroną pozwaną jest Skarb Państwa – dyrektor Aresztu Śledczego w T..

II

Należy zauważyć, że interes prawny jest warunkiem umożliwiającym dalsze badanie w zakresie istnienia lub nieistnienia ustalonego prawa lub stosunku prawnego. Istnienie interesu prawnego powinno być wskazane przez powoda. On też obowiązany jest przytoczyć fakty uzasadniające ten interes, przy czym muszą być one udowodnione, a nie tylko uprawdopodobnione.

Zgodnie bowiem z art. 189 k.p.c. powód może żądać ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny.

Istotną przesłanką zwartą w art. 189 k.p.c. jest interes prawny.

Interes należy rozumieć jako potrzebę, interes prawny zaś jako potrzebę prawną, wynikającą z sytuacji prawnej, w jakiej znajduje się powód. Jeżeli z prawa przedmiotowego nie wynika, że ma on potrzebę ustalenia, wyrok ustalający jest zbyteczny. Wydanie wyroku ustalającego ma sens wtedy, gdy powstała sytuacja grożąca naruszeniem stosunku prawnego lub powstała wątpliwość jego istnienia – wyroki: Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 21 maja 2015 roku, w sprawie I ACa 1727/14, LEX Nr 1734680; Sądu Apelacyjnego w G.z dnia 27 lutego 2015 roku, w sprawie I ACa 842/14, opublikowany w LEX Nr 1679905.

Pojęcie interesu prawnego w ustaleniu w procesie istnienia lub nieistnienia prawa, lub stosunku prawnego powinno być pojmowane elastycznie z uwzględnieniem celowościowej wykładni pojęcia interesu prawnego, konkretnych okoliczności danej sprawy i od tego, czy w drodze powództwa o świadczenie strona może uzyskać pełną ochronę swoich praw – wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 czerwca 2005 roku w sprawie V CK 704/04, opublikowany w LEX Nr 180875.

Słusznie przyjął Sąd I instancji, że interes prawny w rozumieniu art. 189 k.p.c. jest to obiektywna (czyli rzeczywiście istniejąca), a nie tylko hipotetyczna (czyli w subiektywnym odczuciu strony) potrzeba prawna uzyskania wyroku odpowiedniej treści, występująca wówczas, gdy powstała sytuacja rzeczywistego naruszenia albo zagrożenia naruszenia określonej sfery prawnej. Praktycznie rzecz biorąc, interes prawny występuje wtedy, gdy sam skutek, jaki wywoła uprawomocnienie się wyroku ustalającego, zapewni powodowi ochronę jego prawnie chronionych interesów, czyli definitywnie zakończy spór istniejący lub prewencyjnie zapobiegnie powstaniu takiego sporu w przyszłości, a

jednocześnie interes ten nie podlega ochronie w drodze innego środka. Podobnie wypowiedział się Sąd Najwyższy w sprawie o nieistnienie zobowiązania do zwrotu kosztów poniesionych przez zakład pracy na naukę pracownika (orzeczenie z dnia 19 lipca 1990 roku, w sprawie III PZP 13/90, opublikowane w OSNCP z 1991 roku, Nr 2-3, poz. 22) oraz w sprawie nieistnienia umowy najmu (orzeczenia: z dnia 23 października 1978 roku, w sprawie III CZP 52/78, opublikowane w OSNCP z 1979 roku, Nr 5, poz. 89; z dnia 28 czerwca 1979 roku, w sprawie I CR 257/79, opublikowane w OSNCP z 1980 roku, Nr 5, poz. 89; z dnia 13 kwietnia 1981 roku, w sprawie III CZP 17/82, opublikowane w OSNCP z 1981 roku, Nr 9, poz. 169).

Sąd I instancji prawidłowo ustalił, że powód posiada interes prawny w domaganiu się ustalenia nieistnienia obowiązku zwrotu pomocy finansowej. Wynik niniejszego postępowania ma wpływ na ewentualne powództwo pozwanej o zapłatę. Nadto, powód nie miał innego sposobu zainicjowania postępowania, co do obowiązku zwrotu pomocy finansowej, jak tylko pozew o ustalenie.

III

Sąd I instancji dokonał prawidłowej wykładni art. 186 ust. 1 ustawy o SW.

Rację mają Sąd I instancji i strona pozwana, że w przypadku art. 186 ust. 1 ustawy o SW należy odstąpić od wykładni językowej na rzecz wykładni celowościowej. Słusznie przyjmuje się, że odstąpienie od wykładni językowej może mieć miejsce, gdy wykładnia językowa pozostaje w oczywistej sprzeczności z treścią innych norm, prowadzi do absurdalnych z punktu widzenia społecznego lub ekonomicznego, rażąco niesprawiedliwych rozstrzygnięć lub pozostaje w oczywistej sprzeczności z powszechnie akceptowanymi normami moralnymi – wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 czerwca 2000 roku, w sprawie K 25/99, opublikowany w OTK z 2000 roku, Nr 5, poz. 141; wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 8 stycznia 1993 roku, w sprawie III ARN 84/92, opublikowany w OSNC z 1993 roku, Nr 10, poz. 183; z dnia 8 maja 1998 roku, w sprawie I CKN 664/97, opublikowany w OSNC z 1999 roku, Nr 1, poz. 7; uchwały Sądu Najwyższego: z dnia 3 listopada 1997 roku, w sprawie III ZP 38/97, opublikowana w OSNAPiUS z 1998 roku, Nr 8, poz. 234; z dnia 8 lutego 2000 roku, w sprawie I KZP 50/99, opublikowana w OSNKW z 2000 roku, Nr 3-4, poz. 24; z dnia 25 kwietnia 2003 roku, w sprawie III CZP 8/03, opublikowana w OSNC z 2004 roku, Nr 1, poz. 1.

Należy w pełni zgodzić się ze stanowiskiem doktryny (które zostało powołane przez pozwaną i powtórzone przez Sąd I instancji), że brak jest jakichkolwiek podstaw do różnicowania sytuacji w zakresie zwrotu pomocy finansowej przez funkcjonariuszy zwolnionych ze służby od sytuacji funkcjonariuszy, w stosunku do których stwierdzono wygaśnięcie stosunku służbowego. Trudno bowiem uznać, że zamiarem ustawodawcy było stawianie w korzystniejszej sytuacji funkcjonariuszy, których stosunek służbowy wygasł (na skutek: skazania prawomocnym wyrokiem sądu na karę pozbawienia wolności, jeżeli wykonanie tej kary nie zostało warunkowo zawieszona; porzucenia służby przez funkcjonariusza; czy prawomocnego wymierzenia kary dyscyplinarnej wydalenia ze służby) od funkcjonariuszy, w stosunku do których wydano decyzję w przedmiocie zwolnienia ze służby (na skutek przykładowo pisemnego zgłoszenia wystąpienia ze służby; nieobecności w służbie spowodowanej chorobą, trwającej nieprzerwanie przez okres 12 miesięcy czy powołania do innej służby państwowej).

Sąd II instancji zwraca uwagę, że brzmienie art. 186 ust. 1 ustawy o SW jest powtórzeniem regulacji obowiązującej w poprzedniej ustawie o SW, mimo że rozszerzeniu uległ katalog przypadków, w których organ stwierdza o wygaśnięciu stosunku służbowego funkcjonariusza. W projekcie ustawy o SW wskazano, że regulacje dotyczące uprawnień mieszkaniowych funkcjonariuszy wprowadzone ustawą z dnia 26 kwietnia 1996 roku o Służbie Więziennej (t.j. Dz.U. z 2002 roku, Nr 207, poz. 1761) pozostają w zasadniczej części niezmienione.

Norma prawna zawarta w art. 90 poprzedniej ustawy o SW przewidywała pomoc finansową dla funkcjonariusza na uzyskanie lokalu mieszkalnego. Natomiast zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 czerwca 2003 roku w sprawie pomocy finansowej przysługującej funkcjonariuszom Służby Więziennej na uzyskanie lokalu mieszkalnego (Dz.U. z 2003 roku, Nr 132, poz. 1235) pomocy finansowa podlegała zwrotowi w przypadku zwolnienia funkcjonariusza ze służby, przed nabyciem przez niego prawa do emerytury lub renty (§ 7 ust. 1 pkt 3).

Na gruncie poprzedniej ustawy o SW stosunek służbowy funkcjonariusza mógł ustać w związku ze zwolnieniem ze służby albo w związku ze stwierdzeniem jego wygaśnięcia. Wygaśnięcie stosunku służbowego dotyczyło tylko zgonu funkcjonariusza.

Zgodnie z art. 39 ust. 2 poprzedniej ustawy o SW funkcjonariusza zwalnia się ze służby w przypadkach: 1) orzeczenia przez komisję lekarską trwałej niezdolności do służby; 2) nieprzydatności do służby, stwierdzonej w opinii służbowej w okresie służby przygotowawczej; 3) wymierzenia kary dyscyplinarnej wydalenia ze służby; 4) skazania prawomocnym wyrokiem sądu na karę pozbawienia wolności, jeżeli wykonanie tej kary nie zostało warunkowo zawieszona, lub za przestępstwo umyślne, ścigane z urzędu; 5) utraty obywatelstwa polskiego; 6) pisemnego zgłoszenia przez niego wystąpienia ze służby.

Zgodnie z art. 39 ust. 3 poprzedniej ustawy o SW funkcjonariusza można zwolnić ze służby w przypadkach: 1) niewywiązywania się z obowiązków służbowych w okresie odbywania służby stałej, stwierdzonego w dwóch kolejnych opiniach, między którymi upłynęło co najmniej 6 miesięcy; 2) skazania prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo inne niż określone w ust. 2 pkt 4; 3) powołania do innej służby państwowej; 4) nabycia prawa do emerytury z tytułu osiągnięcia 30 lat wysługi emerytalnej; 5) gdy wymaga tego ważny interes służby; 6) likwidacji jednostki organizacyjnej lub jej reorganizacji połączonej ze zmniejszeniem obsady etatowej, jeżeli przeniesienie funkcjonariusza do innej jednostki lub na niższe stanowisko służbowe nie jest możliwe; 7) gdy nie wyraził zgody na przeniesienie na niższe stanowisko w przypadkach określonych w pkt 6 oraz art. 36 ust. 2.

Natomiast art. 46 poprzedniej ustawy o SW stanowił, że w razie śmierci funkcjonariusza stosunek służbowy wygasa. Wygaśnięcie stosunku służbowego stwierdza przełożony właściwy w sprawach osobowych funkcjonariusza.

Ustawodawca w ustawie o SW w rozdziale 12 znacznie „przebudował” przepisy odnoszące się do kwestii obligatoryjnego i fakultatywnego rozwiązania stosunku służbowego, a także stwierdzenia jego wygaśnięcia. W obszarze przesłanek warunkujących obligatoryjne zwolnienie funkcjonariusza, należy zaznaczyć, że uległy one znacznemu zawężeniu. Uznano bowiem, że większość z nich powinna stanowić podstawę do stwierdzenia wygaśnięcia stosunku służbowego, a nie jego rozwiązania. Ustawodawca uznał, że skoro większość dotychczasowych przesłanek obligatoryjnego zwolnienia ze służby wynika z uprzednio podjętych prawomocnych rozstrzygnięć przez organy niezależne od Służby Więziennej, to brak jest uzasadnienia do prowadzenia postępowania administracyjnego zmierzającego jedynie do potwierdzenia faktu już rozstrzygniętego przez inne organy (np. przez sąd karny czy komisję lekarską). Tak samo jest z obligatoryjną przesłanką, jaką jest orzeczenie o wymierzeniu kary dyscyplinarnej w postaci wydalenia ze służby. Orzeczenie takie podlega ocenie niezależnego organu, jakim jest sąd pracy. Ustawodawca uznał, że nie ma potrzeby, w razie niezakwestionowania takiego orzeczenia przez ten sąd, prowadzenia ponownego postępowania zmierzającego do osiągnięcia takiego samego celu – czyli wydalenia funkcjonariusza ze służby. Organy Służby Więziennej poprzestają jedynie na stwierdzeniu wygaśnięcia stosunku służbowego w wyżej wymienionych sprawach.

Zatem na gruncie poprzedniej ustawy o SW funkcjonariusz został zwolniony w przypadku wymierzenia kary dyscyplinarnej wydalenia ze służby (art. 39 ust. 2 pkt 3); natomiast na gruncie obecnie obowiązującej ustawy o SW w przypadku wymierzenia kary dyscyplinarnej wydalenia ze służby przełożony stwierdza, że stosunek służbowy funkcjonariusza wygasł (art. 97 ust. 1 pkt 2).

W związku z powyższym należy przyjąć, że do zwrotu pomocy finansowej, przy spełnieniu przesłanek określonych w art. 186 ust. 1 ustawy o SW, zobowiązani są wszyscy funkcjonariusze, których stosunek służbowy ustał albo w drodze zwolnienia ze służby, albo w drodze stwierdzenia jego wygaśnięcia (za wyjątkiem zgonu funkcjonariusza).

Konkludując, Sąd II instancji, nie dzieląc zarzutów i wniosków apelacji powoda na mocy art. 385 k.p.c. orzekł o jej oddaleniu, jako bezzasadnej.

Na mocy art. 102 k.p.c. Sąd II instancji odstąpił od obciążenia powoda kosztami zastępstwa procesowego na rzecz pozwanego w postępowaniu apelacyjnym, mając na uwadze jego trudną sytuację materialną.

O kosztach pomocy prawnej świadczonej z urzędu postępowania apelacyjnego orzeczono na mocy art. 108 § 1 k.p.c. oraz § 6 pkt 6, § 12 ust. 1 pkt 1, § 16 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (t.j. Dz.U. z 2013 roku, poz. 490). Wynagrodzenie pełnomocnika należy zwiększyć o podatek VAT w wysokości 23%.

(-) SSO Patrycja Bogacińska-Piątek (-) SSO Małgorzata Andrzejewska (-) SSO Grzegorz Tyrka

Sędzia Przewodniczący Sędzia